

Uppländska sjöbodrar.¹

Af

Martin Olsson.

I olika trakter ha olika behof skapat olika slag af byggnader, beroende på landsdelens natur och människans däraf skapade olika sysselsättningar. Sjöboden är förbunden med kusttrakterna. Den ligger vid stranden och tjänar kustbon till förvaringsplats för fångst och redskap. Än tillhör den hemmagården, än är den belägen långt från denna på obodda ställen, där gården har sitt fiske. I denna uppsats kommer att sysslas med uppländska förhållanden, materialet är hufvudsakligen hämtadt från Väddö och Singö i Upplands norra skärgård. En af afsikterna med uppsatsen är att påvisa sambandet mellan bodar och sjöbodrar, och några ord om boden och de olika bodtyper, som påträffas i Uppland, torde därför inledningsvis vara nödvändiga.

Boden är den byggnad på bondgården som användes till förvaringsplats för matvaror och säd.² I vissa trakter kallas den härbärge, hebbare, häbbrä etc., beroende därpå att man i dessa byggnader också plögade förvara öfverflödiga sängkläder och därför brukade där bereda tillfällig sängplats åt gäster och resande.

Bodarna kunna indelas i två grupper, bodar med dörr på gaveln och sådana med ingång på långsidan. I Uppland torde det förstnämnda slaget vara det vanligast förekommande. Af båda sla-

¹ Originalfotografien till fig. 1 i denna uppsats har jag erhållit af dr S. Ambrosiani, till hvilken jag äfven står i tacksamhetsskuld för råd och upplysningar. Öfriga fotografier och uppmättningsritningar äro utförda af författaren.

² Sune Ambrosiani, Bondkyrkans bod. Upplands Fornminnesförenings Tidskrift 1908.

gen finnas bodar i såväl en som två våningar. Envåningsboden är inom båda grupperna den typologiskt äldsta. Ursprungligen har den bestått af endast ett firsidigt rum, hvars storlek varit bundet vid stockarnas längd. Första steget i utveckling har varit, att väggarna på ingångssidan utdragits, så att en skyddad plats, en s. k. öppen svale erhållits utanför dörren. Svalen är i denna form ett för-rum, i hvilket en vägg saknas. Senare har äfven den öppna sidan försetts med vägg, och boden har fått två rum, ett större inre och ett mindre yttre. Då större utrymme behöfdes, har boden byggts i två våningar. Till den öfre våningen kom man på en trappa, som var placerad i svalen och som ledde upp till en svalgång i öfre våningen. Så småningom försvinner svalen i nedre våningen, under det den öfre våningen förblir oförändrad. Trappan upp till denna kommer då att ligga utanför huset, och öfre våningen kommer att skjuta ut öfver den nedre. Med tiden flyttas trappan in i huset, och svalgången blir då obehöffig. Den försvinner, men bibehålles i rudimentär form på det sättet, att öfre våningen på ingångssidan får skjuta ut en eller ett par stockbredder öfver den nedre. Slutligen försvinner också detta rudiment, och den typologiskt yngsta boden skiljer sig från den typologiskt äldsta endast därigenom att den har två våningar. Den äldsta hade endast en.

Äfven envåningsbodarna utan svale ha ofta en rudimentär sådan i de någon gång sirade stockar, som äro utlagda öfver ingången. Fig. 1 visar en sådan från Furby by i Alunda socken.

Efter dessa anmärkningar om bodarna öfvergår jag till sjöbodarna. Det visar sig, att man i den uppländska skärgården kan urskilja två olika slag af sådana, uppförda för olika ändamål.

Sjöbodarna af den första gruppen, i brist på annat namn benämnd grupp A, liknar i det allra närmaste de förut omtalade envåningsbodarna. Fig. 2 visar en sjöbod af detta slag från Grisslehamn på Vaddö. Vanligen ha de liksom de uppländska bodarna ingång på gafveln, stundom dock på långsidan. Sjöbodar af den andra gruppen, B-gruppen, skilja sig från de föregående därigenom att den ena långväggen är inflyttad ett större eller mindre stycke,

Fig. 1. Bod. Furby by, Alunda sn, Uppland.

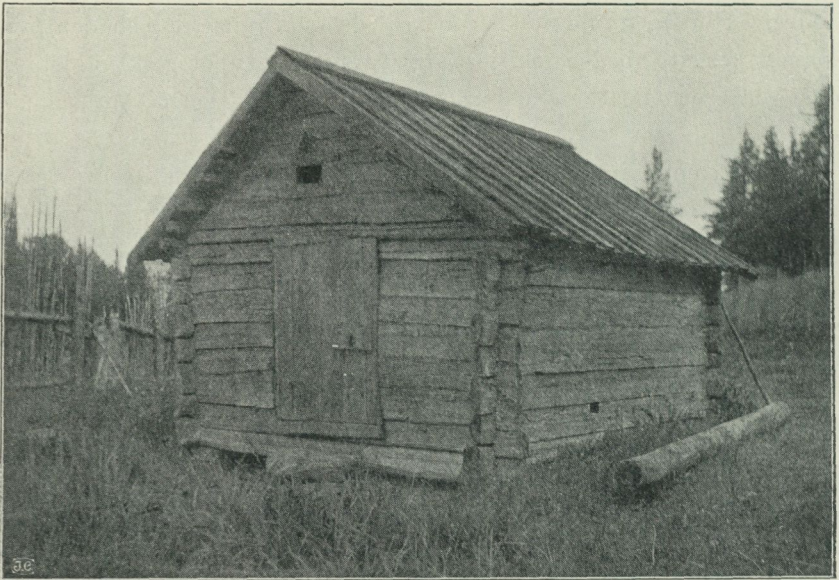

Fig. 2. Sjöbod, A-typ. Grisslehamn, Vaddö sn, Uppland.

vanligen till i det närmaste sjöbodens halfva bredd, så att ett skjul, det s. k. *båtuse*, uppkommit. Ofta ligga två sjöbodar, en af hvardera slaget, tillsammans och tillhöra samma ägare. Den först omtalade ligger då ett litet stycke uppe i land, den senare däremot alldeles i strandkanten. De olika slagen tjäna eller ha tjänat olika ändamål.

Sjöboden af det första slaget användes till saltningsplats för fisk och till förvaringsplats för denna och för andra förnödenheter. Den kallas därför stundom strömmingsbod eller saltbod. Dessutom förvaras i densamma fångst- och fiskeredskap, och ibland torde den också ha fått göra tjänst som bostad. Det händer ännu ganska ofta, att skärgårdsbon under sommaren bor i sjöboden, då han hyr ut stugan. Det är då sjöbodarna utan båtskjul, som användas till bostad.

Sjöbodarna med båtskjul, B-gruppen, tjänstgöra som förvaringsplats för båt och båtutrustning samt för tyngre och oftare använd fiske- och fångstredskap. Ofta är det också så att på högsommaren, då strömmingsfisket nästan upphör, flyttas strömmingsskötarna och annan redskap, som för tillfället icke användes, öfver till den förstnämnda boden för att större utrymme skall erhållas i den senare under den tid fisket med ålryssjor pågår. I båtskjulet förvaras båten. Den hissas ofta upp med tillhjälp af block, såsom fig. 33 visar, för att vara bättre skyddad mot regn och sjö. Yngre och större sjöbodar af dessa senare slag ha numera öfvertagit också det förra slagets funktioner, och på sådana ställen har boden af A-typ ofta slopats såsom obehöflig. Den är en försvinnande form.

Det har förut omnämnts, att A-gruppens sjöbodar fullkomligt likna mat- och sädesbodarna. Det visar sig också, att alla envåningsbodens former återfinnas bland sjöbodarna af detta slag. Här skall redogöras för några af dessa former.

Hos såväl boden som sjöbodarna af A-gruppen är ingång på gafveln .det i Uppland vanligaste. Fig. 2 visar en sjöbod i dess enklare form från Grisslehamn på Vaddö. Fig. 3 visar plan och fig. 15 tvärgenomskärning af samma bod. Planen är kvadratisk med en utåtgående dörr på gafvelsidan. Öfver dörren är en ljusglugg

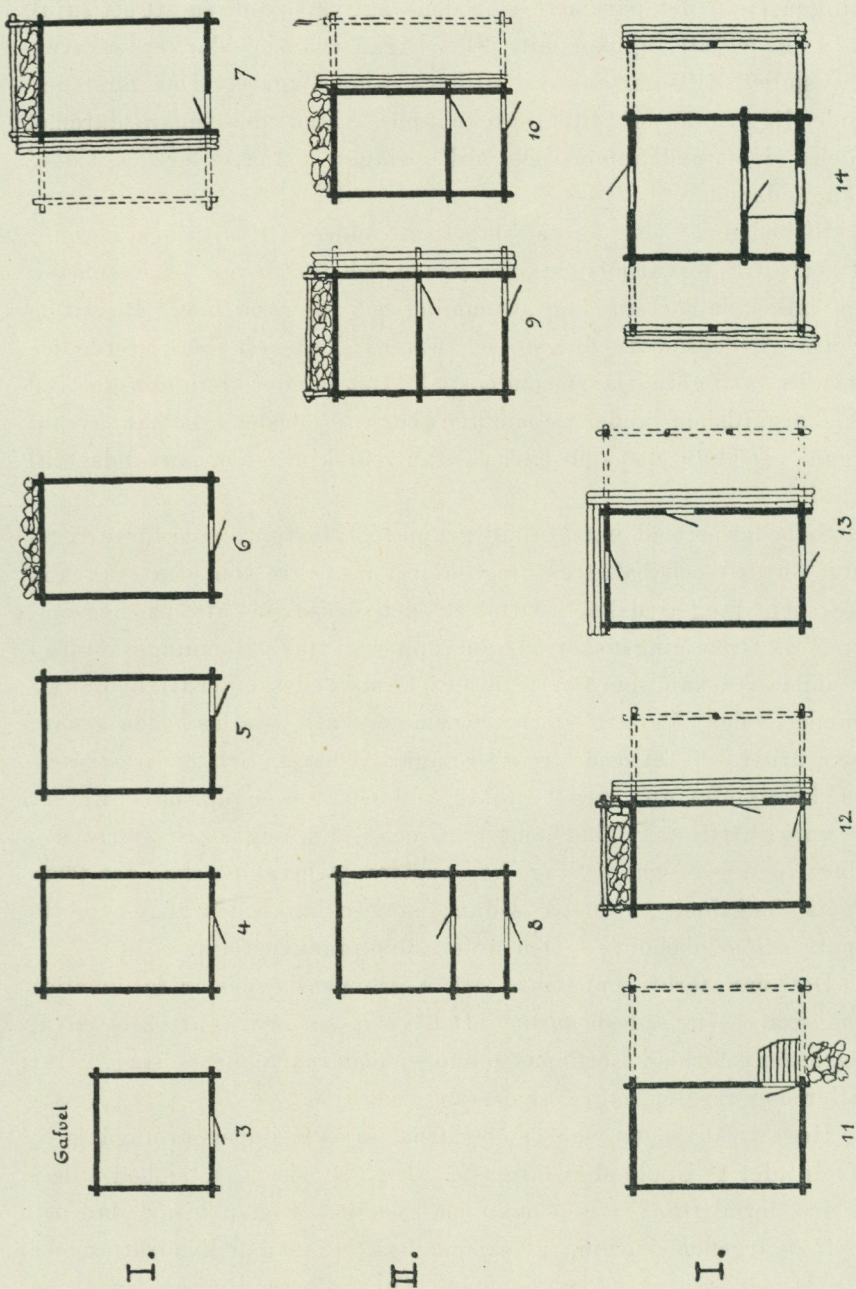

Fig. 3—14. Planer af sjöbodar, något schematiserade.

Fig. 3 och 4 från Grisslehamn, Vaddö sn, fig. 5 från Marviken, Vaddö sn, fig. 6 från Söderhusen, Singö sn, fig. 7—10 från Grisslehamn, fig. 11 från Backa, Vaddö sn, fig. 12 från Grisslehamn, fig. 13 och 14 från Marviken.

upphuggen, se fig. 2, och en annan sådan finnes på motsatt gavel. Väggarna äro knuttimrade, men med lös knutning. Luften har därför ganska godt spelrum genom väggarna, hvilket är en fördel. Det underlättar torkningen af redskapen. Golfvet är gjordt af klufna stockar, hvilka lagts med kullrigheten uppåt. På midten understödjas golfstockarna af en bjälke. Taket är numera ett lockbrädstak, men detta är nytt och har ersatt ett gammalt halmtak af det för dessa sjöbodar vanliga slaget. För ett sådant skall redogöras i samband med en följande bod. Mellan tredje och fjärde väggbjälkarna uppifrån räknadt och midt öfver dörren är infälld en stock F, som löper fritt genom hela boden från gavel till gavel. På undersidan är den försedd med krokar för upphängning af nät och redskap. Denna stock kallas *ås*, de åsar, på hvilka taket hvilar, kallas däremot *räfstänger*.

Fig. 5 återger en annan sjöbod af detta slag från Marviken på Vaddö. Den öfverensstämmer i det närmaste med föregående. En olikhet är, att planen är rektangulär i stället för kvadratisk. Dessutom är dörren flyttad till gavelväggens ena sida. En annan olikhet är, att åsen F icke sitter rakt under nocken och i sjöbodens midtlinie utan är flyttad åt den ena sidan. Dörrens placering på bodarna af denna form varierar. Fig. 4 och 5 visa ett par olika fall.

En mycket primitiv sjöbod af denna grupp är den som fig. 18 och 25 visar. Den är från Näs by i Grödinge socken, Södertörn, och medtages här emedan fullkomligt lika sjöbodar finnas i Uppland fastän afbildningar af sådana saknas. Den är mycket liten, $2,15 \times 2,30$ m., och endast 2 m. höjd till taknocken. Den ligger ett godt stycke uppe i land och saknar båtskjul. Till sin användning öfverensstämmer den med föregående sjöbodarna. Den användes till förvaring af fiskredskap. Konstruktionen framgår af fig. 18. Golf saknas. Taket är af vassrör. Åsen F har flyttats ned något, och tack vare sjöbodens ringa höjd har den kommit att sitta så godt som nere vid marken. Dess användning är likväl densamma, näten och fiskredskapen hängas öfver den. Ibland har man lagt bräder mellan åsen och väggen, så att denna öfvergått till att vara del af en verklig

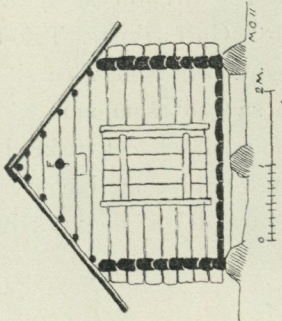

Fig. 15. Tvärgenomskärning af sjöboden fig. 2 och 3. Grisslehamn, Vaddö.

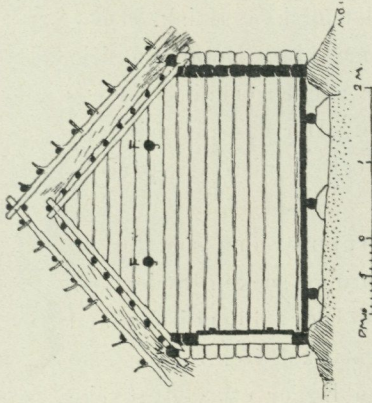

Fig. 16. Tvärgenomskärning af sjöboden Marviken, Vaddö.

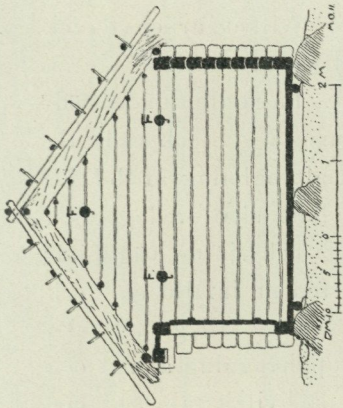

Fig. 17. Tvärgenomskärning af sjöboden fig. 27 och 28. Marviken, Vaddö.

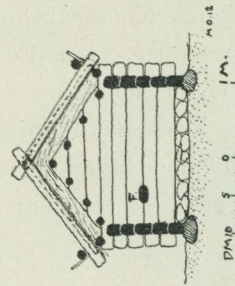

Fig. 18. Tvärgenomskärning af sjöboden fig. 25. Näs by, Grödinge su.

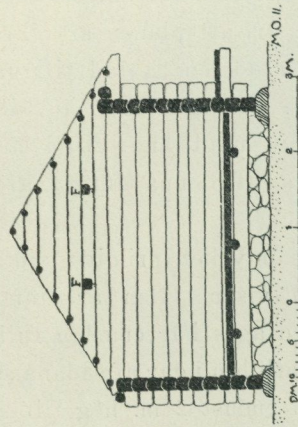

Fig. 19. Tvärgenomskärning af sjöboden fig. 9 och 29. Grisslehamn, Vaddö.

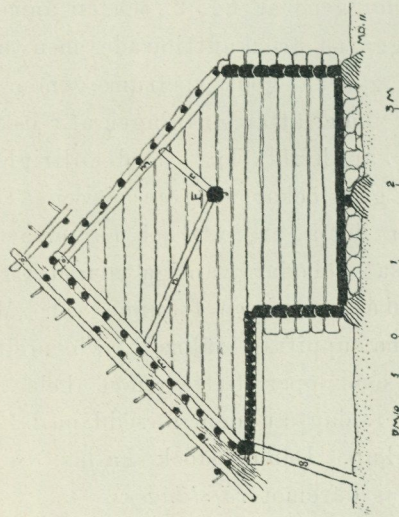

Fig. 20. Tvärgenomskärning af sjöboden fig. 7 och 30. Grisslehamn, Vaddö.

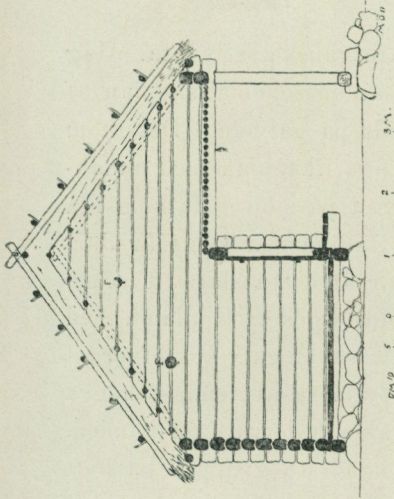

Fig. 22. Tvärgenomskäring af sjöboden fig. 12.
Grisslehamn, Vaddö.

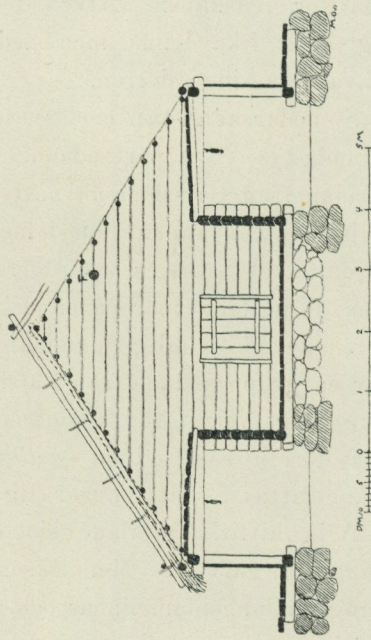

Fig. 24. Tvärgenomskäring af sjöboden fig. 14 och 35.
Marviken, Vaddö.

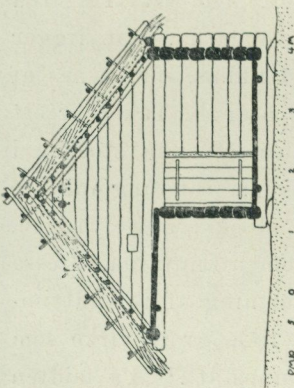

Fig. 21. Tvärgenomskäring af sjöboden fig. 10, 31 och 32.
Grisslehamn, Vaddö.

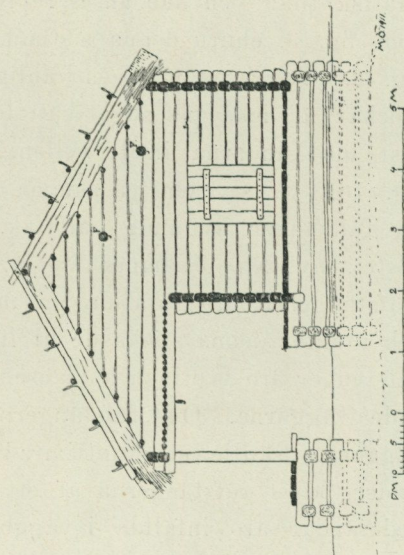

Fig. 23. Tvärgenomskäring af sjöbod. Jfr fig. 13.

hylla för redskapen. Äfven finnas andra sådana små sjöbodar i öfrigt fullt lika denna, men med två stycken lågt sittande åsar, en på hvardera sidan dörren.

Sjöbodar af A-typ med svale torde vara ganska sällsynta. Jag har endast sett ett par sådana. Fig. 8 visar en schematisk plan af en sådan från Grisslehamn med ingång midt på gafveln. Dessutom har jag sett en annan sjöbod med fullkomligt lika plan med undantag däraf, att svalens ytterdörr var placerad på sjöbodens långsida såsom förhållandet är på en del bastur. Rudimentär svale är däremot icke så ovanlig bland äldre sjöbodar af detta slag. Fig. 26 visar en grupp sådana från Räfsnäs, Rådmansö socken, Uppland, med utbyggd gafvel. Andra sådana finnas, där såväl gafvelns öfverdel öfver dörren som syllen, »svillen», skjuta fram så att endast några stockar fattas för att en verklig öppen svale skulle vara för handen.

Alla hittills omtalade sjöbodar af den första gruppen ha haft ingång på gafveln. Men liksom bland bodarna sådana finnas med ingång på långsidan, finnas också sjöbodar af denna grupp, där detta är fallet, ehuru det är mindre vanligt. Fig. 16 visar tvärgenomskärning af en sådan bod från Marviken på Vaddö. Den har kvadratisk plan och kan anses representera samma utvecklingsstadium som fig. 3, ehuru denna sistnämnda har ingång på gafveln. Jmfr fig. 2. Väggarna äro som vanligt knuttimrade. Golfvet af klufna stockar är icke på något sätt förenadt med väggarna, utan ligger löst med ändarna intill syllen. I denna bod finnas, som synes af fig. 16, två stycken på samma höjd sittande åsar F. Taket är ett på räfstänger hvilande halmtak. Ofvanpå den öfversta stocken i röstet, hvilken benämnes *katten*, är likaledes en räfstång infälld. Räfstängerna äro infällda en mellan hvarje stock i gafvelväggen, och utanför denna sticka de ut lika mycket som utknutarna. Dessa räfstänger äro tydligen att anse som en fortsättning af de knuttimrade väggarna. Om räfstängerna gjorts af lika groft virke som väggarna, skulle ett knuttimradt tak hafva uppstått.¹ På midten understöddas räfstängerna af ett par saxade sparrar, som med sina nederändar äro infällda i väggbandet. För att öka takets yta, s

¹ Jmfr fig. 32.

Fig. 25. Sjöbod af A-typ. Näs by, Grödinge sn, Södermanland.

att takbrätte erhålles, är på gafvelns öfversta utstickande knutända utlagd en stock K, detta för att hindra takdroppet att rinna på väggen och röta denna.¹ Ofvanpå räfstängerna är halm lagd taktegelformigt, d. v. s. det ena hvarfvet täcker det nedanför liggande hvarfvets öfverändar. Detta för att vattnet lätt skall afrinna. För att hindra halmen från att blåsa bort, ligga på densamma längsgående slanor, »takstänger». Dessa kvarhållas i sin ordning af två andra saxade slanor, i hvilka pinnar indrifvits såsom fig. 16 visar.² Ofta äro vindskidorna själfvuxna granstänger, på hvilka grenarna på en sida fått sitta kvar.

Ännu en annan sjöbodsform af denna grupp visar fig. 17, 27 och 28. Den är från Marviken på Vaddö. Planen är rektangulär och ingången är belägen midt på långsidan. Byggnadssättet öfverens-

¹ Denna stock kallas »uttäcka». Ordet uttalades af min sagesman med tydligt ä-ljud.

² Dessa sista slanor kallas vindskidor. Ofta hvila vindskidorna på räfstängernas yttersta ändar, vanligen ligga de uppe på själfva taket hvilande på halmen. Det förstnämnda torde vara det mera ursprungliga.

Fig. 26. Sjöbod af A-typ. Räfsnäs, Rådmansö sn, Uppland.

stämmer på det närmaste med föregående och framgår för öfrigt af genomskärningen fig. 17. Endast en viktig detalj måste påpekas. På ingångssidan är en stock utlagd, såsom ofta är förhållandet med bodarna. Likheten med dessa blir ändå större därigenom, att den utlagda stocken är sirad på samma sätt som ibland förekommer på bodarna. För att uppvisa likheten hänvisas för jämförelse till matboden från Furby, fig. 1. De två sist beskrifna sjöbodarna äro mindre vanliga, men äro viktiga, därför att de visa sambandet mellan boden och sjöboden. Någon väsentlig olikhet mellan dessa sjöbodar och motsvarande bodar finnes icke, och endast bristande utrymme hindrar mig att uppvisa bodar af fullkomligt samma utseende som här afbildade sjöbodar af A-gruppen. Däremot äro likheterna så stora, att det icke kan anses förhastadt att påstå, att sjöboden af A-typ är en bod (mat- och sädesbod), som på annan plats och under andra förhållanden kommit att tjäna ett nytt ändamål. Skillnaden i användning var också ursprungligen ganska liten. När behöfvat af förvaringsplats för fisk och jaktbyte och för ömtåligare

Fig. 27. Sjöbod af A-typ, med ingång på långsidan.
Marviken, Vaddö sn, Uppland. †

fångstredskap samt kanske också af bostad vid fiskeplatsen gjorde sig gällande, och man måste tillfredsställa detta behof, är det ganska naturligt, att man uppförde en byggnad lika med den, som på gården tjänade ett närstående ändamål, alltså en bod.¹ Med tiden, då mera rum behöfdes, blef denna sjöbod för liten för att tjäna alla de nyssnämnda ändamålen. Men då således ännu en sjöbod byggdes, lades denna alldeles i strandkanten för att transporten från och till båten skulle bli mindre besvärlig. De förut omtalade sjöbodarna ligga oftast ett eller ett par tiotal meter uppe i land. Den sist byggda sjöboden tjänade nu som förvaringsplats för redskapen, den andra användes fortfarande för sitt gamla

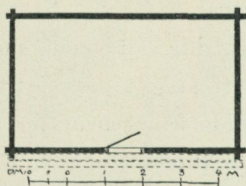

Fig. 28. Plan af sjöboden fig. 27.
Marviken, Vaddö sn,
Uppland.

¹ Sjöboden från Näs, fig. 18 och 25, kan betraktas som en om och något degenererad relikform af detta äldsta slag af sjöbodar.

Fig. 29. Sjöbod af AB-typ.
Grisslehamn, Vaddö sn, Uppland.

ändamål. Fig. 6 visar plan af en gammal sjöbod från Söderhusen, Singö. Numera ligger den helt och hållet på land, men stenbryggan på gafveln åt sjön visar, att den ursprungligen legat alldeles i strandkanten. Stenbryggan har tjänat det dubbla ändamålet att skydda sjöboden mot vågorna och att tjänstgöra som båtbygga. Ett steg vidare i utveckling har tagits med den sjöbod, hvars utseende återges af fig. 9, 19 och 29. Den befinner sig numera på grund af landhöjningen i den uppländska skärgården ett stycke uppe på land, men stenbryggan visar äfven i detta fall, att sjöboden ursprungligen varit utbyggd i vattnet. Den är delad i två lika stora rum. Ingångsdörren befinner sig liksom på de flesta föregående sjöbodar på gafveln åt land och alldeles intill den ena långväggen, se planen fig. 9. Byggnadssättet är detsamma som förut beskrifvits, hvilket framgår af figurerna, hvarför endast några detaljer behöfva påpekas. Golfvet består af klufna stockar, hvilka hvila på underlag, som infällts i gafvelsyllens öfverkant.

För att man lättare skall kunna komma från bodens inre genom den enda på landsidan befintliga dörren till bryggan på motsatta gafvel, ha de näst nedersta stockarna i gafvelväggarna förlängts, så att de kunna uppbära några plankor, hvilka tjänat som bro, se fig. 19. En sådan anordning måste man tänka sig också vid föregående bod, fig. 6, fastän den där blifvit förstörd.

För att sammanhålla stenbryggan på sjösidan och på samma gång skaffa den en skoning ha syllstockarna utdragits så långt som stenbryggans bredd och förenats genom en annan stock såsom fig. 9 m. fl. visa. På detta sätt har en ram bildats, som sammanhåller stenarna. För att man skulle slippa att gå i takdroppet från dörren till bryggan, har den långvägg, vid hvilken den nyss omtalade bron befinner sig, flyttats in mot bodens midtlinie så mycket som brons bredd. Inflyttningen har gjorts på läsidan. På motsatta sidan ligger hafvet på. Bron kommer genom denna anordning att ligga under tak, möjligen till fördel också i det hänseende, att en del där upphängda redskap få skydd. Förflyttas väggen ytterligare något inåt såsom å fig. 20, så uppkommer ett båtskjul, hvilket karakteriserade B-gruppen. Fig. 7 visar plan, fig. 20 tvärgenomskärning och fig. 30 exteriör af en sådan sjöbod från Grisslehamn. Det är gifvetvis behofvet af att skydda båten, som framkallat den sista förändringen. Båtskjulet lämnar, sådant det här är inrättadt, skydd mot regn och snö. Planen, fig. 7, är i det närmaste kvadratisk, och båtskjulet upptar något mera än en tredjedel af densamma. Dörren, som är inåtgående, befinner sig på landsidan alldeles intill båtskjulets vägg. Jmfr dörrens plats å fig. 6, 7, 9 och 10. På sjösidan finnas rester af en stenbrygga, som numera befinner sig uppe på land, liksom förhållandet är vid föregående och följande sjöbod. Byggnadssättet är detsamma som hos sjöbodarna i föregående grupp: knuttimrade väggar och halmtak på räfstänger. Båtskjulet har innertak af längsliggande rundvirke. Rummet inuti sjöboden saknar sådant tak och är öppet till nocken. Båtskjulets skulle är öppen inåt rummet, och det horisontala innertaket, som kallas *skå*, tjänstgör som ett slags hylla. På denna upplägges tågvirke, nät och dylikt.

Fig. 30. Sjöbod af B-typ, med en dörr och utan svale.
Grisslehamn, Vaddö sn, Uppland.

Vid förut beskrifna sjöbodar har påpekats befintligheten af de med F betecknade, genom boden löpande åsarna. Äfven i denna sjöbod finnes en sådan, men endast en. Den befinner sig ungefär midt i rummet och ganska lågt, 1,5 m. från golvet, samt är mycket grof. I densamma äro infällda sträfvor, som understödja de båda saxade sparrarna *m*, hvilka i sin tur understödja räfstängerna. Detta har varit nödvändigt för att minska trycket på båtskjulets yttersta stock, hvilken i alla fall fått så stor påkänning, att den, då sjöboden blifvit äldre, har måst stöttas på midten med en tillfällig sträfva *s*. Detta att tjäna som stöd har alltså ursprungligen varit bjälkarna F:s ursprungliga ändamål, något hvarför också namnet åsar talar. Jämför också de tre åsarnas, F, plats å fig. 17 med de tre takåsarna å vanliga bodar och andra mindre byggnader. Numera ha de i de flesta fall förlorat all konstruktiv betydelse och användas som upphängningsplats för vättar och nät m. m.

En med den nyss beskrifna sjöboden i det närmaste öfverensstämmande är den som återges af fig. 10, 21, 31 och 32; äfven den från Grisslehamn. Båtskjulet har samma relativa bredd som den hos fig. 7, och dörrens plats är fortfarande densamma. Hufvudskillnaden är att den sistnämnda sjöboden har svale. Denna är dock icke öppen till nocken, utan har ett innertak af grofva stockar, liggande på samma höjd som båtskjulets innertak, fig. 32. Svalens skulle är öppen inåt sjöboden och gör tjänst på samma sätt som »skå». På hvardera gafveln är upphuggen en 15×30 cm. ljusglugg, ledande till »skåja». Åsarna F äro två. De sitta symmetriskt på samma höjd och endast 40 cm. under nocken.

Dörrens läge å föregående bodar har tydligen icke befunnits fullt tillfredsställande. För att från innersta hörnet åt sjösidan på sådana sjöbodas som fig. 7, 9 och 10 komma till stenbryggan på andra sidan väggen, där båten var belägen, har man varit tvungen att gå genom hela sjöboden ut genom dörren på gafvelsidan åt land och sedan tillbaka samma väg utanför byggnaden. En förkortning af denna väg har varit önskvärd. Ett sätt att lösa detta problem visar fig. 11 från Backa på Vaddö.¹

Här har ingången, som förut befann sig på gafvelväggen, flyttats om knuten till båtskjulets långvägg, så att den ännu ligger så nära land som möjligt. På detta sätt har förbindelsen med den i båtskjulet liggande båten underlättats, medan förbindelsen med land kan fortgå såsom förut oberoende af dörrens förflyttning. En annan förändring, som denna sjöbod undergått, är den, att den båtskjulet begränsande långväggen flyttats, så att den sammanfaller med sjöbodens midtlinie. Båtskjulet kommer sålunda att upptaga jämt hälften af hela sjöbodens plan. En följd af detta är, att de stockar i gafvelväggarna, som uppbära båtskjulet, behöfva stöd, hvilket stundom visade sig behöfligt redan på föregående sjöbodas. Hvardera af båtskjulets knutar har därför understöds med en stolpe. En annan förbättring, som här vidtagits, är att utanför båtskjulet och parallellt med denna lagts en stenkista för att göra båtskjulet

¹ Denna bod är närmare beskrifven af D. Ljungdahl i dennes uppsats Fiskebod vid Backa, Vaddö, Uppland. Fataburen 1909, sid. 46.

Fig. 31. Sjöbod af B-typ med en dörr och svale.
Grisslehamn, Vaddö sn, Uppland.

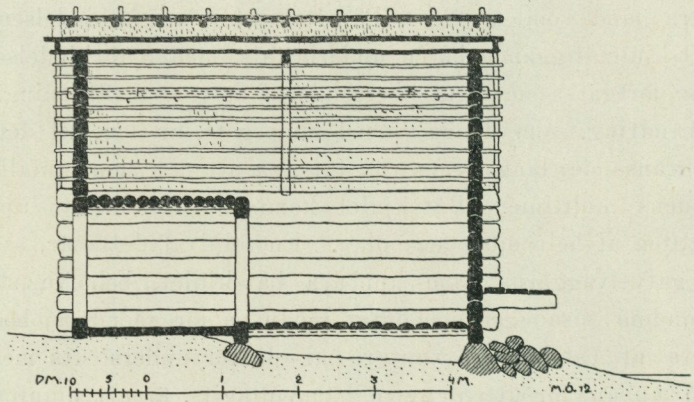

Fig. 32. Längdgenomskärning af boden fig. 31.
Grisslehamn, Vaddö sn, Uppland.

säkrare och för att äfven från denna sida skydda båten mot sjö och is. Åsarna F hafva ersatts med smala slanor, hvilka placerats på ställen, där de bättre kunna göra tjänst för upphängning af redskap.¹ Jmfr härmed förhållandet å sjöboden af A-gruppen fig. 17.

Då icke heller den sist omtalade dörranordningen varit tillfredsställande, har man gått ett steg vidare. Sjöboden har försetts med två dörrar. Fig. 12 visar plan och fig. 22 tvärgenomskärning af en bod från Grisslehamn, där detta är förhållandet. En dörr finnes som förut på gafvelsidan åt land. Den andra befinner sig på långsidan och förmedlar förbindelsen med båtskjulet. Den sistnämnda dörrrens läge varierar i hög grad hos olika bodar af denna typ. Någon gång sitter den alldeles intill gafvelväggen åt land liksom å fig. 12, något oftare intill motsatt gafvelvägg. Placeringen å fig. 12 kan anses vara den vanligaste. Konstruktivt öfverensstämmer denna sjöbod i allt väsentligt med den föregående. I denna var den ena af åsarna F flyttad åt sidan, medan den andra satt midt under nocken. I denna sista bod ha båda dessa bjälkar flyttats öfver till ena sidan. För att bereda båten ytterligare skydd, då den icke skall användas under längre tid eller då naturförhållandena göra det nödvändigt, och äfven för att underlätta arbetet vid dess skötsel och lagning, finnas taljor fastsatta i båtskjulets gafvelstockar, och med dessa kan båten hissas upp under taket. Fig. 33, en sjöbod från Söderhusen, Singö sn, alldeles lik fig. 22, visar detta.

Det sista ledet i utvecklingsserien utgöres af sådana sjöbodar som den från Väddö, hvars plan fig. 13 och tvärsektion fig. 23 visar. Här har utom de två förut befintliga dörrarna en tredje sådan upp-tagits på gafveln åt sjön. Sjöboden hvilar på stenkistor af knuttimrade stockar. Detta möjliggör dess förläggande längre ut i sjön, där båtarna lättare och mera oberoende af vattenståndets förändringar kunna flyta in till densamma. Äfven de båtskjulet understödjande stolparna hvila på stenkistor. På sjösidans gafvel är en brygga utlagd på stenkistan. Åsarna F befinna sig på samma ställe som i föregående sjöbod. Ofta, såsom å den sjöbod från Marviken på Väddö, som fig. 34 återger, är båtskjulets yttre långvägg

¹ Se Ljungdahl, anf. upps. fig. 2.

Fig. 33. Typisk sjöbod af B-typ, med upphängd båt.
Söderhusen, Singö sn, Uppland.

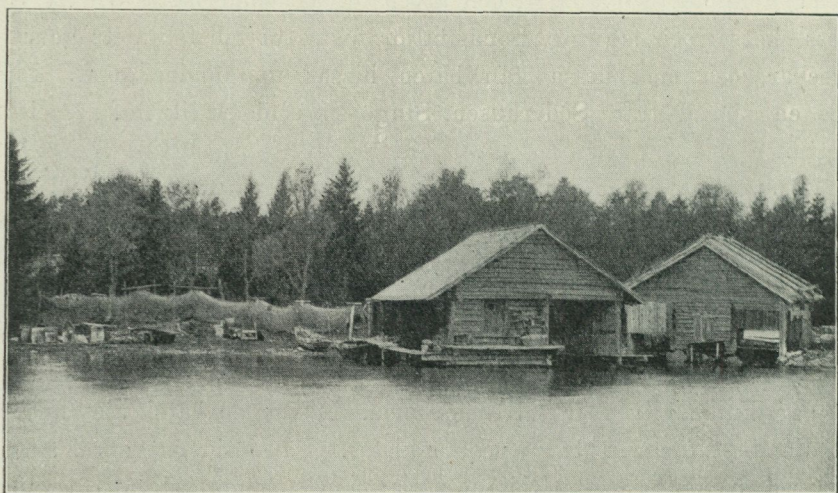

Fig. 34. Sjöbod af B-typ, till vänster med 3 dörrar.
Marviken, Vaddö sn, Uppland.

inbräddad för att lämna båten ytterligare skydd och för att hindra regn och snö att piska in på densamma.

Denna sistnämnda sjöbod visar trots sin mycket ringa ålder ett typologiskt ålderdomligt drag. Den har gafvelväggen utbyggd på samma sätt som ofta var fallet med såväl bodar som sjöbodar af A-gruppen. Som synes återfinnes detta drag också bland sjöbodar med båtskjul.

Utom nu beskrifna sjöbodar med ett båtskjul finnas också sådana med två dylika, om hvilkas utseende fig. 14, 24 och 35 från Marviken, Vaddö, lämna upplysning. Behovvet af förvaringsplats för två båtar har tydligen varit upphof till denna typ. Den har uppkommit därigenom, att båda långväggarna inflyttats mot byggnadens mittlinie, så att boden blifvit symmetrisk. I fråga om byggnadssättet öfverensstämmer denna sjöbod med de föregående. Flera former finnas. Den här afbildade har svale och två dörrar, en på hvardera gafveln. Svalen är numera sluten, men har fordom varit öppen, hvilket framgår däraf att nedre delen af svalens yttre gafvelvägg är uppförd i stafverk, under det sidoväggarna och röstet äro af liggande virke. Detta synes å fig. 35, hvilken visar denna sjöbods utseende från landsidan.

Äfven af dessa symmetriska sjöbodar finnas flere olika former. Det vanligaste torde vara, att svale saknas och att två dörrar finnas belägna en på hvardera gafveln. Så är förhållandet med dubbelboden till höger å fig. 34.

Jag har i det föregående försökt påvisa, huru A-gruppens sjöbodar uppstått ur bodarna och huru sedan de förstnämnda utvecklats sig till den mera ändamålsenliga form som utmärker B-gruppen. Figurerna 3—13 visa den typologiska serie, som jag trott mig finna, schematiskt återgifven. Där finnas två parallelsier af planer, den första fig. 3—7 och 11—13 utan svale, den andra fig. 8—10 med sådan. Ingendera är fullständig, men de komplettera hvarandra.

Utvecklingen skulle, enligt de uppgifter byggnaderna själfva meddela, ha varit följande. Då behovvet af förvaringsrum vid fiskeplatsen gjorde sig gällande, togs till modell för den byggnad, som uppfördes, en bod, emedan denna närmast motsvarade det nya ända-

Fig. 35. Sjöbod, dubbelbod. Marviken, Vaddö sn, Uppland.

målet. Den ursprungliga sjöbodens utseende har alltså varit beroende af den bodform, som i trakten varit den vanliga. Den typologiskt äldsta sjöboden såväl som boden blir den med kvadratisk plan, som fig. 3 visar. Ingången är belägen midt på gafveln. I fig. 4 (8) har planen blifvit rektangulär, för öfrigt är ingen förändring vidtagen. Hos fig. 5 är formen densamma, men dörren har flyttats intill ena sidan. Alla de nu omtalade sjöbodarna ha legat ett stycke upp i land. Den, hvars plan fig. 6 återger, har däremot flyttats ned i strandkanten för att vara lättare tillgänglig och försetts med stenbrygga. I öfrigt öfverensstämmer den med fig. 4. Nästa led saknas i serien I, men finnes i serien II. Denna sjöbod ligger liksom den föregående vid stranden. Dörrens läge är detsamma som i fig. 5. Den viktigaste förändring, som vidtagits, är att ena långväggen inflyttats, så att ett, om ock mycket litet, skjul bildats. Fig. 7 och 10 har båtskjulet fullt utbildadt, så att det upptar ungefär en tredjedel af hela planen. Dörrens läge är fort-

farande detsamma på gafveln intill båtskjulets långvägg, och stöd under skjulets hörn saknas. I fig. 11 upptar båtskjulet sjöbodens halfva plan och måste nu stöttas under hörnen med stolpar. För att underlätta förbindelsen med båtskjulet har dörren flyttats till långväggens landända. I fig. 12 har båtskjulet ungefär samma relativa storlek som hos föregående sjöbod, men här finnas två dörrar. Den ena befinner sig fortfarande i samma läge som på fig. 7, den andra leder till båtskjulet.

Hos fig. 13 slutligen har båtskjulet mindre relativ bredd, beroende på byggnadens ökade storlek, dess öfriga anordningar äro oförändrade med undantag däraf, ett en tredje dörr upptagits på gafveln åt sjösidan. Denna sista form är ganska ny och ännu tämligen ovanlig.